

—
Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного цивільного суду
у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за січень 2026 року

Зміст

1. Спори, що виникають із земельних правовідносин	6
1.1. Передача орендованого водного об'єкта загальнодержавного значення в суборенду всупереч умовам договору оренди та імперативним нормам законодавства є істотним порушенням договору	6
2. Спори, що виникають із трудових правовідносин	7
2.1. Звільнення працівника за угодою сторін є правомірним за наявності дійсного волевиявлення обох сторін. Працівник зобов'язаний довести факт мобінгу та примусовості звільнення належними доказами. Неідентифіковані аудіозаписи, односторонні службові записки та пізні звернення не підтверджують мобінгу. Власноручна заява про звільнення без відкликання та відсутність доказів психологічного тиску підтверджують законність припинення трудового договору за взаємною згодою	7
2.2. Порушення роботодавцем правил реєстрації та обліку наказів на підприємстві саме по собі не є підставою для визнання наказу неналежним доказом. Звільнення працівника за прогул потребує встановлення не лише факту відсутності працівника на роботі, а й поважності причин такої відсутності, особливо за наявності доказів дистанційної роботи	9
2.3. Підставою для розірвання трудового договору за п. 2 ч. 1 ст. 41 КЗпП України у зв'язку з втратою довір'я є здійснення працівником винних дій. Форма вини при цьому значення не має. Необережна вина працівника також може бути підставою для звільнення, як і вина умисна. У разі спору власник зобов'язаний довести і факт порушення, і вину працівника	10
3. Спори, що виникають із сімейних правовідносин	11
3.1. Місце проживання дитини з одним із батьків може бути визначено поза межами зареєстрованого місця проживання, зокрема за кордоном, адже законодавство не пов'язує визначення місця проживання малолітньої дитини з реєстрацією (перебуванням) у конкретній державі. Вимога про проживання дитини виключно на території України або за місцем реєстрації не має правових підстав, якщо фактичне місце проживання відповідає найкращому забезпеченню інтересів дитини	11
3.2. Угода про вибір правового режиму роздільного володіння майном подружжя має враховуватися при вирішенні спорів про поділ майна. Майно, придбане під час дії такої угоди, не належить до спільної сумісної власності подружжя і не підлягає поділу	12

- 3.3.** Майно, набуте під час шлюбу, зберігає статус спільної сумісної власності подружжя навіть після його реконструкції чи добудови, здійснених після розірвання шлюбу. Такі зміни впливають лише на розмір часток у новоствореному об'єкті. Відсутність вимог про визнання права власності на новостворений об'єкт не є підставою для відмови в задоволенні позову про поділ спільного майна, якщо реконструйоване приміщення увійшло до складу нового об'єкта нерухомості 14
- 4. Спори, що виникають із спадкових правовідносин** 16
- 4.1.** Об'єкт незавершеного будівництва, право власності на який було належним чином зареєстровано за спадкодавцем, підлягає спадкуванню. Відмова нотаріуса у видачі свідоцтва про право на спадщину через відсутність документів про введення об'єкта незавершеного будівництва в експлуатацію, є неправомірною, якщо право власності спадкодавця та такий об'єкт зареєстровано у встановленому законом порядку 16
- 4.2.** Реєстрація місця проживання спадкоємця за адресою спадкодавця не є беззаперечним доказом постійного спільного проживання на момент відкриття спадщини. Презумпція прийняття спадщини застосовується лише за умови фактичного постійного проживання разом із спадкодавцем, а не лише на підставі даних реєстрації місця проживання. Позов про визнання права власності на спадкове майно не підлягає задоволенню, коли спадкоємець уже є власником частини цього майна 17
- 4.3.** Спадкоємець четвертої черги має право на зміну черговості спадкування та одержання права на рівні зі спадкоємцями другої черги за умови доведення факту проживання однією сім'єю зі спадкодавцем не менше як п'ять років до відкриття спадщини. Факт проживання спадкоємця однією сім'єю зі спадкодавцем встановлюється судом у мотивувальній частині рішення як обставина, що підлягає доказуванню. Окреме провадження про встановлення цього факту не є обов'язковим для пред'явлення позову про зміну черговості спадкування 19
- 5. Спори, пов'язані з відшкодуванням шкоди** 20
- 5.1.** Відсутність спеціального законодавчого механізму виконання рішень у справах за участю держави-агресора не породжує законних очікувань на відшкодування шкоди державою Україна та не перешкоджає особам, постраждалим від збройної агресії російської федерації, звернутися до міжнародного Реєстру збитків,

завданих агресією російської федерації проти України. Особа не може перекладати відповідальність за шкоду, заподіяну агресією, з країни-агресора на Україну за відсутності фактичних і правових підстав	20
5.2. У деліктних зобов'язаннях діє презумпція вини заподіювача шкоди. Деліктні правовідносини регулюються цивільним законодавством без потреби вироку чи преюдиційного рішення. Отриманий відповідно до вимог закону висновок експерта у кримінальній справі є допустимим і достовірним доказом у цивільній справі, якому суд має надати оцінку та мотивувати, чи визнає доказ, чи відхиляє його. Відсутність обвинувального вироку у кримінальній справі не виключає цивільно-правової відповідальності медичного закладу за завдану шкоду	22
5.3. Скасування постанови про закриття кримінального провадження, продовження досудового слідства та передача справи до суду свідчить про відсутність законних підстав для відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями та діями органів досудового слідства, прокуратури. Суд зобов'язаний перевіряти актуальний стан кримінального провадження перед задоволенням позову про відшкодування шкоди, завданої незаконними діями правоохоронних органів	24
6. Справи окремого провадження	25
6.1. Нотаріус уповноважений виправляти виключно технічні помилки в нотаріальних документах, які існували на момент посвідчення та узгоджуються з даними поданих документів або державних реєстрів. Якщо розбіжність у написанні імені виникла внаслідок отримання паспорта нового зразка, факт належності правовстановлюючого документа особі встановлюється судом. Витяг з Державного реєстру речових прав не є правовстановлюючим документом, а лише підтверджує факт державної реєстрації права власності	25
7. Застосування норм процесуального права	27
7.1. У спорах між батьками про визначення місця проживання дитини сама дитина не є самостійним учасником справи, оскільки її інтереси представляють батьки. Однак якщо дитина звертається з апеляційною скаргою як особа, яка не брала участі у справі, апеляційний суд зобов'язаний відкрити провадження для з'ясування, чи вирішувалися судом питання про її права та інтереси. Якщо таке питання не вирішувалося, апеляційне провадження підлягає закриттю. Відмова у відкритті апеляційного провадження без такої перевірки є неправомірною	27

- 7.2. Використання критичних висловлювань щодо судового рішення та називання судді «працівником суду» без нецензурної лексики, лайливих слів чи явно образливих висловлювань не є зловживанням процесуальними правами. Ступінь допущеної критики не відповідає заходам, що позбавляють особу конституційного права на апеляційний перегляд 28
- 7.3. Внесення вартості нерухомого майна на депозитний рахунок суду є обов'язковою передумовою для задоволення позову про витребування майна в добросовісного набувача. При витребуванні майна в недобросовісного набувача приписи частини п'ятої статті 390 ЦК України не застосовуються. Питання про добросовісність набувача вирішується судом після дослідження доказів на стадії ухвалення судового рішення, а не при прийнятті позову до розгляду 29
- 7.4. Апеляційний суд зобов'язаний розглянути клопотання учасника справи про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції, незалежно від форми його подання (окремо чи у складі відзиву). Невирішення такого клопотання та проведення засідання без забезпечення можливості дистанційної участі становить порушення права на доступ до правосуддя 31
- 7.5. Суд зобов'язаний самостійно перевірити факт зарахування судового збору до спеціального фонду Державного бюджету України, зокрема шляхом отримання інформації від Державної казначейської служби України. За наявності копії платіжного документа та ідентифікаційних даних платника обов'язок такої перевірки покладається на суд, а не на заявника. Висновок про невиконання вимог ухвали про залишення апеляційної скарги без руху без вжиття зазначених заходів є передчасним 32
- 7.6. Апеляційний суд при вирішенні питання про відкриття апеляційного провадження позбавлений можливості повернути апеляційну скаргу, якщо він вирішує це питання за наявності матеріалів справи, в яких містяться документи, що посвідчують повноваження такого представника 33
- 7.7. Ухвала суду першої інстанції про відмову в поновленні процесуального строку на подання відзиву підлягає оскарженню в апеляційному порядку окремо від рішення суду відповідно до пункту 10 частини першої статті 353 ЦПК України 34

1. Спори, що виникають із земельних правовідносин

1.1. Передача орендованого водного об'єкта загальнодержавного значення в суборенду всупереч умовам договору оренди та імперативним нормам законодавства є істотним порушенням договору

28 січня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу Львівської обласної прокуратури у справі за позовом Пустомитівської окружної прокуратури в інтересах держави в особі Городоцької міської ради Львівської області до ОСОБА_1, ОСОБА_2 про визнання договору недійсним, розірвання договору оренди землі, розірвання договору оренди водного об'єкта, зобов'язання повернути земельну ділянку в комплексі з водним об'єктом.

На обґрунтування заявлених вимог прокурор посилався на те, що рішенням Угрівської сільської ради від 23.12.2008 ОСОБА_1 передано в довгострокову оренду земельну ділянку, площею 6,645 га, для ведення товарного рибного господарства, на підставі чого у 2009 році укладено договір оренди землі, а у 2013 році – договір оренди водного об'єкта для риборозведення. У 2024 році частину ділянки разом із водним об'єктом передано в суборенду ОСОБА_2. На думку прокурора, передача водного об'єкта в суборенду суперечить законодавству та свідчить про використання об'єкта не за цільовим призначенням і відсутність необхідних дозвільних документів, що є підставою для розірвання договору оренди.

Суд першої інстанції позов задовольнив частково, розірвав договори оренди земельної ділянки водного фонду, зобов'язав повернути Городоцькій міській раді земельну ділянку у комплексі з розташованим на ній водним об'єктом, мотивуючи тим, що земельна ділянка водного фонду з водним об'єктом була надана ОСОБА_1 в оренду як фізичній особі, при цьому доказів здійснення рибогосподарської діяльності, на яку її передано, а також необхідних дозвільних документів і державної реєстрації водного об'єкта не надано. Передача частини ділянки та водного об'єкта у суборенду підтверджує нецільове використання, що свідчить про істотне порушення умов договору та є підставою для його розірвання. Оскільки договір суборенди сторони добровільно розірвали, провадження в цій частині закрито через відсутність предмета спору. Земельна ділянка підлягає поверненню територіальній громаді, що відповідає легітимній меті контролю за використанням земель водного фонду за цільовим призначенням.

Апеляційний суд не погодився з висновками суду першої інстанції, рішення скасував, ухвалив нове рішення, яким відмовив у задоволенні позову, мотивуючи своє рішення відсутністю істотного порушення умов договору оренди з боку ОСОБА_1, який зареєстрований як ФОП із видами діяльності

у сфері рибництва, а надані накладні підтверджують фактичне здійснення виборозведення відповідно до цільового призначення земельної ділянки. Також встановлено, що дозвіл на спеціальне використання водних біоресурсів у цьому випадку не передбачений і не видається. За таких обставин підстав для розірвання договору оренди та повернення земельної ділянки немає.

Верховний Суд не погодився з висновками апеляційного суду, постанову скасував, залишив в силі рішення суду першої інстанції з огляду на таке.

Передача орендарем земельної ділянки водного фонду разом з розташованим на ній водним об'єктом загальнодержавного значення в суборенду третім особам без згоди власника становить істотне порушення умов договору оренди та суперечить імперативним нормам законодавства. Така заборона встановлена з метою запобігання екологічним ризикам та забезпечення контролю за використанням водних ресурсів.

Орендар зобов'язаний особисто забезпечити цільове використання орендованої земельної ділянки для рибогосподарських потреб.

Розірвання договору оренди та повернення земельної ділянки у власність територіальної громади у разі встановлення протиправної поведінки орендаря не порушує принципу пропорційності втручання у право на мирне володіння майном, оскільки такі наслідки є прогнозованими для недобросовісного орендаря, який свідомо порушив договірні зобов'язання та імперативні заборони щодо порядку користування земельною ділянкою.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 28 січня 2026 року у справі № 441/3106/24 (провадження № 61-15161св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133750125>.

2. Спори, що виникають із трудових правовідносин

2.1. Звільнення працівника за угодою сторін є правомірним за наявності дійсного волевиявлення обох сторін. Працівник зобов'язаний довести факт мобінгу та примусовості звільнення належними доказами. Неідентифіковані аудіозаписи, односторонні службові записки та пізні звернення не підтверджують мобінгу. Власноручна заява про звільнення без відкликання та відсутність доказів психологічного тиску підтверджують законність припинення трудового договору за взаємною згодою

22 січня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_1, яку подано представником у справі за позовом ОСОБА_1 до Державного підприємства «Харківський бронетанковий завод» (далі – ДП «Харківський бронетанковий завод»), третя особа – Первинна

профспілкова організація Державного підприємства «Харківський бронетанковий завод», про поновлення на роботі, стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу та моральної шкоди.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилалась на те, що вона працювала на підприємстві провідним інженером відділу обліку результатів служби якості, мала бездоганну трудову дисципліну та неодноразово заохочена. Зміна керівництва у 2023 році спричинила цькування її з боку в. о. начальника відділу ОСОБА_3, яка систематично принижувала її честь та гідність, перешкоджала виконанню службових обов'язків, використовувала нецензурну лексику та примушувала звільнитись. Позивач неодноразово усно та письмово зверталась до керівництва та профспілки, але її звернення ігнорували. 29.04.2024 їй було висунуто вимогу звільнитися та вручено заздалегідь підготовлений наказ про звільнення «за угодою сторін», хоча жодної угоди фактично не було укладено.

Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позову, вказуючи на те, що позивач не надала доказів систематичних, тривалих та умисних дій (цькування) з боку роботодавця, а відтак факт мобінгу є недоведеним.

Апеляційний суд погодився з висновками суду першої інстанції, зазначив, що ні в позовній заяві, ні в апеляційній скарзі позивач не навела належних і допустимих доказів застосування до неї мобінгу, який, за її твердженням, став причиною звільнення.

Верховний Суд погодився з висновками судів, однак змінив мотивувальні частини судових рішень, вказав, що суди не врахували того, що у справах про встановлення (підтвердження) факту мобінгу позивач зобов'язаний навести фактичні дані, які підтверджують, що мали місце такі події / обставини. У разі наведення таких даних доказування їх відсутності покладається на відповідача.

Оскільки наведені позивачем фактичні дані, на які вона посилалась як на підтвердження того, що відносно неї мав місце мобінг, не було підтверджено під час судового розгляду, а позивач не спростувала факт власноручного написання нею заяви про звільнення та належності їй підпису на заяві, заяву про звільнення не відкликала, на звільнення через факти мобінгу щодо неї у заяві не посилалась, доказів, що станом на момент звільнення за угодою сторін було відсутнє відповідне волевиявлення позивача на звільнення за цією підставою не навела, суди обґрунтовано відмовили в задоволенні позову.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 22 січня 2026 року у справі № 642/2981/24 (провадження № 61-1269св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133653293>.

2.2. Порушення роботодавцем правил реєстрації та обліку наказів на підприємстві саме по собі не є підставою для визнання наказу неналежним доказом. Звільнення працівника за прогул потребує встановлення не лише факту відсутності працівника на роботі, а й поважності причин такої відсутності, особливо за наявності доказів дистанційної роботи

22 січня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до ТОВ «Агро Перемога» про поновлення на роботі та стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилався на те, що він з 29.01.2021 працював у ТОВ «Агро Перемога» заступником директора з адміністративних питань. 22.06.2022 директор підприємства довів до його відома наказ № 4 про запровадження дистанційної роботи для нього та інших працівників з 22.06.2022 до закінчення воєнного стану, який на момент звільнення ще тривав. 29.08.2023 наказом ТОВ № Р/К-72-ос трудовий контракт із позивачем припинено на підставі п. 4 ст. 40 КЗпП України без належного ознайомлення з актами та без можливості надати пояснення.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, відмовив у задоволенні позову, мотивуючи своє рішення дотриманням вимог трудового законодавства при звільненні позивача із займаної посади за п. 4 ч. 1 ст. 40 КЗпП України (за прогул).

Верховний Суд не погодився з висновками апеляційного суду в частині відмови в задоволенні вимог щодо скасування наказу про звільнення, поновлення на роботі та стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу, постанову в цій частині скасував, справу в цій частині передав на новий розгляд до апеляційного суду, вказавши на те, що недотримання внутрішніх правил діловодства, пов'язаних із реєстрацією та обліком наказів, не свідчить автоматично про недійсність чи недопустимість наказу від 22.06.2022 «Про запровадження дистанційної роботи» як доказу, якщо його зміст, походження та належність підтверджуються іншими матеріалами справи.

Верховний Суд наголосив, що для застосування дисциплінарного стягнення у вигляді звільнення за прогул роботодавець повинен довести відсутність працівника на роботі без поважних причин. За наявності доказів виконання працівником трудових обов'язків дистанційно або інших обставин, які можуть свідчити про поважність причин відсутності, такі обставини підлягають обов'язковій оцінці судом.

Формальний факт відсутності працівника на робочому місці не є достатньою підставою для звільнення за прогул без встановлення поважності причин такої відсутності.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 22 січня 2026 року у справі № 757/42840/23-ц (провадження № 61-12928св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133650053>.

2.3. Підставою для розірвання трудового договору за п. 2 ч. 1 ст. 41 КЗпП України у зв'язку з втратою довір'я є здійснення працівником винних дій. Форма вини при цьому значення не має. Необережна вина працівника також може бути підставою для звільнення, як і вина умисна. У разі спору власник зобов'язаний довести і факт порушення, і вину працівника

28 січня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу Акціонерного товариства «Укрнафта» у справі за позовом ОСОБА_1 до Акціонерного товариства «Укрнафта» про поновлення на роботі.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилався на те, що його звільнення з підстав втрати довір'я проведено з порушенням вимог трудового законодавства. Акт службового розслідування, який став підставою для звільнення, не було оформлено належним чином. При звільненні порушено трудові права, зокрема, позивач не отримав можливості повноцінно ознайомитися з доказами.

Суд першої інстанції задовольнив позов, аргументуючи тим, що відповідач не довів факт підміни позивачем форм розрахунків на підставі талонів, висновки комісії з цього приводу ґрунтуються на припущеннях. Підозра власника або уповноваженого ним органу не може бути підставою для виявлення недовір'я до працівника.

Апеляційний суд погодився з висновками суду першої інстанції, мотивуючи тим, що звільнення позивача за п. 2 ч. 1 ст. 41 КЗпП України проведено з порушенням. При цьому критично оцінив твердження відповідача про існування усної заборони працівникам автозаправної станції мати при собі талони на пальне.

Верховний Суд не погодився з висновками апеляційного суду, постанову скасував, справу передав на новий розгляд до апеляційного суду, вказав на те, що підставою для розірвання трудового договору у зв'язку з втратою довір'я є здійснення працівником винних дій. Форма вини при цьому значення не має. Необережна вина працівника також може бути підставою для звільнення, як і вина умисна. Однак власник у разі спору зобов'язаний довести і факт порушення, і вину працівника.

Втрата довір'я може бути наслідком вчинення проступку, який дає підстави для висновку, що подальше залишення працівника на роботі, пов'язаній з обслуговуванням грошових і матеріальних цінностей, може призвести до їх втрати. Водночас підозра власника або уповноваженого ним органу не може бути підставою для виявлення недовір'я до працівника (п. 2 ч. 1 ст. 41 КЗпП України).

Суди не надали оцінки, що паливні талони зберігалися безпосередньо у працівника, який є особою, що обслуговує грошові та матеріальні цінності, та який перебував у прикасовій зоні АЗС, що є територією підвищеного контролю та безпеки для грошових і товарних цінностей. Не надали оцінки зазначеному факту у взаємозв'язку з іншими встановленими обставинами, зокрема, наявністю надлишку готівкових коштів у касі та виявленням у працівника дублікату інкасаторського ключа від сейфа, що у своїй сукупності мають істотне значення для вирішення питання про наявність підстав для втрати довіри до працівника.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 28 січня 2026 року № 607/1276/25 (провадження № 61-10103св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133750205>.

3. Спори, що виникають із сімейних правовідносин

3.1. Місце проживання дитини з одним із батьків може бути визначено поза межами зареєстрованого місця проживання, зокрема за кордоном, адже законодавство не пов'язує визначення місця проживання малолітньої дитини з реєстрацією (перебуванням) у конкретній державі. Вимога про проживання дитини виключно на території України або за місцем реєстрації не має правових підстав, якщо фактичне місце проживання відповідає найкращому забезпеченню інтересів дитини

28 січня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_2 у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про визначення місця проживання дітей, за зустрічним позовом ОСОБА_2 до ОСОБА_1, третя особа – служба у справах дітей Талалаївської селищної ради Чернігівської області, про визначення місця проживання дітей.

Мати звернулась до суду з позовом про визначення місця проживання дітей разом з нею, обґрунтовуючи свої вимоги тим, що сторони перебували у шлюбі, в якому народилися доньки, шлюб між сторонами розірвано, а з грудня 2021 року позивач разом із дітьми проживає окремо від відповідача. У березні 2022 року через повномасштабне вторгнення РФ матір переїхала з дітьми до Німеччини, де має офіційний дозвіл на проживання, а діти відвідують школу та садочок. Відповідач не бере участі в утриманні дітей, має судимість та обмежені матеріальні можливості, а спілкування з ним супроводжується погрозами та приниженням. Визначення місця проживання доньок разом із нею не обмежує права відповідача на спілкування та піклування про дітей.

Батько подав до суду зустрічний позов про визначення місця проживання дітей разом із матір'ю на території України за зареєстрованим у встановленому законом порядку місцем її проживання чи місцем перебування, зазначив, що визнає вимоги щодо визначення місця проживання дітей разом із матір'ю, водночас заперечує проти визначення таким місцем проживання держави перебування останньої на час звернення до суду. Він згоди на виїзд дітей на постійне проживання за межі України не надавав та заперечує такий виїзд.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, задовольнив позов, відмовив у задоволенні зустрічного позову, визначив місце проживання дітей разом з матір'ю, мотивуючи своє рішення тим, що визначення місця проживання дітей з матір'ю відповідатиме якнайкращим інтересам дітей, оскільки останньою створено належні умови для проживання дітей із нею.

Верховний Суд погодився з висновками судів зауваживши, що ч. 4 ст. 29 ЦК України не містить вимоги щодо визначення такого місця саме як зареєстрованого місця проживання чи перебування, а отже, з її змісту не впливає обов'язок визначати конкретне місце проживання дитини на території певної адміністративно-територіальної одиниці або держави, що, своєю чергою, спростовує посилання позивача за зустрічним позовом на необхідність визначення місця проживання дітей з матір'ю саме на території України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 28 січня 2026 року № 761/28549/23 (провадження № 61-6019св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133719500>.

3.2. Угода про вибір правового режиму роздільного володіння майном подружжя має враховуватися при вирішенні спорів про поділ майна. Майно, придбане під час дії такої угоди, не належить до спільної сумісної власності подружжя і не підлягає поділу

28 січня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_2 у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про поділ спільного майна подружжя.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилався на те, що він є громадянином Італії, у 2014 році уклав в Італії шлюб з відповідачем, яка є громадянкою України. У період перебування сторін у шлюбі на території України за його кошти відповідач придбала квартиру та заперечує його право на частку в спільному майні, а тому позивач просив суд в порядку поділу спільного майна подружжя визнати за ним право власності на 1/2 частку спірної квартири.

Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позову, вказавши, що юрисдикція національних судів України за місцем розташування спірного нерухомого майна поширюється на вирішення заявленого спору. Водночас зауважив на необхідності застосування ЗУ «Про міжнародне приватне право», а також врахував, що на момент реєстрації шлюбу сторони проживали на території Італії та для регулювання своїх майнових відносин у шлюбі застосували право цієї держави, обравши при укладенні шлюбу режим роздільного володіння майном.

Апеляційний суд не погодився з висновками суду першої інстанції, рішення скасував, ухвалив нове рішення, яким задовольнив позов, зазначивши, що відповідач не спростувала презумпцію спільності майна подружжя.

Верховний Суд не погодився з висновками апеляційного суду, постанову скасував, залишив у силі рішення суду першої інстанції з огляду на таке.

Домовленість (угода) подружжя про режим роздільності майна є елементом сімейного майнового статуту і має універсальний характер, поширюючись на все майно подружжя незалежно від місця його знаходження. Прийняття протилежного підходу призвело б до фрагментації правового режиму майна подружжя та суперечило б основоположним засадам міжнародного приватного права.

Майнові наслідки шлюбу сторін, укладеного в Італії, з урахуванням угоди щодо правового режиму майна подружжя, визначаються саме цією угодою, укладеною відповідно до законодавства Італії.

У сторін у цій справі були відсутні легітимні очікування з приводу того, що укладена ними угода про правовий режим майна, набутого під час шлюбу, не буде поширюватись на майно, придбане в Україні.

Україна не є «правовим островом», де не діє міжнародне приватне право. Конституцією України підтверджено європейську ідентичність Українського народу і незворотність європейського та євроатлантичного курсу України.

Отже, укладена між сторонами угода про вибір правового режиму роздільного володіння майном має бути врахована під час вирішення розглядуваного позову про поділ майна, а придбана відповідачем під час дії цієї угоди спірна квартира не належить до об'єктів спільної сумісної власності подружжя, як помилково вважав апеляційний суд, і, відповідно, не підлягає поділу між сторонами як спільне майно подружжя.

Верховний Суд врахував, що у справах з іноземним елементом застосування українського права як *lex rei sitae* (закон місця знаходження речі) до нерухомого майна не означає автоматичного застосування українського права і до визначення правового режиму майна подружжя та не може бути підставою для ігнорування чинного між подружжям режиму роздільності майна, встановленого за італійським правом.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 28 січня 2026 року у справі № 554/4080/23 провадження № 61-16141св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133782588>.

3.3. Майно, набуте під час шлюбу, зберігає статус спільної сумісної власності подружжя навіть після його реконструкції чи добудови, здійснених після розірвання шлюбу. Такі зміни впливають лише на розмір часток у новоствореному об'єкті. Відсутність вимог про визнання права власності на новостворений об'єкт не є підставою для відмови в задоволенні позову про поділ спільного майна, якщо реконструйоване приміщення увійшло до складу нового об'єкта нерухомості

28 січня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_2 та її представника адвоката Дирдіна О. О. у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про визнання права власності, за зустрічним позовом ОСОБА_2 до ОСОБА_1 про поділ спільного майна подружжя.

Позивач звернувся до суду з вимогою визнати за ним право приватної власності на нежитлове приміщення (магазин), посилаючись на те, що об'єкт був придбаний ним під час шлюбу за власні кошти, а після розірвання шлюбу не входив до переліку спільного майна, поділеного мировою угодою. У подальшому позивач придбав земельну ділянку та за власний рахунок здійснив реконструкцію об'єкта, внаслідок чого було створено нову нерухомість, право власності на яку зареєстровано у встановленому порядку. Необхідність звернення до суду зумовлена відмовою нотаріуса оформити відчуження майна без згоди колишньої дружини.

Відповідач подала зустрічний позов, у якому просила визнати спірне нежитлове приміщення та земельну ділянку спільною сумісною власністю подружжя і здійснити їх поділ, визнавши за нею право власності на 1/2 частку. Обґрунтовувала вимоги тим, що майно було придбане під час шлюбу за спільні кошти подружжя без її відома, а тому підлягає поділу, незважаючи на те, що під час попереднього поділу майна у 2005 році про нього їй не було відомо.

Суд першої інстанції у задоволенні позову відмовив, зустрічний позов задовольнив частково, визнав спільним сумісним майном подружжя об'єкт нерухомості – приміщення для збереження газу літ. «А», придбане під час шлюбу. За ОСОБА_2 визнав право власності на 165/1000 часток спірного приміщення.

Рішення мотивовано тим, що право власності на спірний об'єкт уже зареєстровано за позивачем, тому додаткове визнання права власності є безпідставним. Водночас первісний об'єкт нерухомості був придбаний під час шлюбу, тому частина новоствореного після реконструкції майна підлягає

врахуванню як спільна сумісна власність подружжя. Частка ОСОБА_2 визначена пропорційно площі первісного майна – 16,5 % (165/1000 часток) від загальної площі об'єкта. Позовну давність не пропущено. Земельна ділянка, придбана після розірвання шлюбу, не є об'єктом спільної сумісної власності.

Суд першої інстанції додатковим рішенням у задоволенні позову ОСОБА_2 про визнання за нею права власності на 1/2 частку земельної ділянки відмовив.

Додаткове рішення суду першої інстанції мотивовано тим, що у мотивувальній частині рішення визначено, що позовні вимоги про визнання права власності на 1/2 частку земельної ділянки під об'єктом нерухомого майна не підлягають задоволенню, оскільки придбання земельної ділянки відбулося після розірвання шлюбу, але в резолютивній частині не зазначено про це.

Апеляційний суд рішення суду першої інстанції в частині часткового задоволення зустрічних позовних вимог скасував, ухвалив в цій частині нове рішення, яким відмовив у задоволенні зустрічного позову, мотивуючи тим, що ОСОБА_2 не зверталась із вимогами про визнання права власності на частину новоствореного майна. Суд першої інстанції визнав за ОСОБА_2 право власності на частку приміщення, якого не існує. Позивач за зустрічним позовом обрала неефективний спосіб захисту своїх прав.

Верховний Суд не погодився з висновками апеляційного суду, постанову в частині вирішення зустрічних позовних вимог скасував, залишив в силі в цій частині рішення суду першої інстанції, вказавши, що апеляційний суд не врахував, що спірне майно набуто у період шлюбу, а його подальша реконструкція, добудова, які здійснені після розірвання шлюбу, не припиняють права спільної сумісної власності тієї частини майна, яка була набута у шлюбі, а впливає на розмір часток у новоствореному об'єкті.

Заявлені зустрічні позовні вимоги спрямовані на захист права на спільне майно подружжя, яке не було враховане під час поділу, а саме нежитлове приміщення, яке після реконструкції не припинило існування, а увійшло до складу нового об'єкта нерухомості.

Набуття майна за час перебування у шлюбі створює презумпцію виникнення права спільної сумісної власності. Це означає, що ні дружина, ні чоловік не зобов'язані доводити наявність права спільної сумісної власності на майно, набуто у шлюбі, оскільки воно вважається таким, що належить подружжю.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 28 січня 2026 року у справі № 504/563/23 (провадження № 61-13992св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133750204>.

4. Спори, що виникають із спадкових правовідносин

4.1. Об'єкт незавершеного будівництва, право власності на який було належним чином зареєстровано за спадкодавцем, підлягає спадкуванню. Відмова нотаріуса у видачі свідоцтва про право на спадщину через відсутність документів про введення об'єкта незавершеного будівництва в експлуатацію, є неправомірною, якщо право власності спадкодавця та такий об'єкт зареєстровано у встановленому законом порядку

14 січня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1, ОСОБА_3, ОСОБА_4, в інтересах якого діяв законний представник ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1, яка діяла в своїх інтересах та як законний представник в інтересах малолітньої дитини ОСОБА_2, ОСОБА_3 до Першої кременчуцької державної нотаріальної контори Східного міжрегіонального управління Міністерства юстиції України про визнання постанови нотаріуса протиправною, скасування постанови та визнання права на спадкування за законом.

На обґрунтування заявлених вимог позивач зазначала, що після смерті її чоловіка відкрилася спадщина у вигляді житлового будинку з господарськими будівлями, який складається, в тому числі, із незавершеного будівництвом будинку, однак нотаріус відмовив у видачі свідоцтва про право на спадщину за законом на житловий будинок з господарськими будівлями у зв'язку з ненаданням документів, що підтверджують право власності на будинок та введення його в експлуатацію, що, на думку позивачки, є неправомірним.

Суд першої інстанції позов задовольнив, з посиланням на те, що право власності спадкодавця на спірне майно підтверджувалося свідоцтвом про право на спадщину та записом у Державному реєстрі речових прав, а доказів визнання такого свідоцтва недійсним сторонами не надано.

Скасовуючи рішення суду першої інстанції про задоволення позову та ухвалюючи нове судове рішення про відмову в задоволенні позовних вимог, апеляційний суд виходив з того, що спірний об'єкт нерухомості є незавершеним будівництвом, а тому не може бути предметом спадкування. Також зауважено, що нотаріус у справах про визнання права власності на нерухоме майно не є належним відповідачем.

Верховний Суд не погодився із висновками апеляційного суду про відсутність підстав для задоволення позову, зазначивши, що суд апеляційної інстанції помилково вважав, що у спадкодавця не виникло право власності на незавершений будівництвом житловий будинок, який не зданий в експлуатацію, на підставі положень ч. 2 ст. 376 ЦК України, а тому такий об'єкт не може бути предметом спадкування.

Скасовуючи постанову апеляційного суду та залишаючи в силі рішення суду першої інстанції, Верховний Суд виснував, що право власності спадкодавця на житловий будинок з господарськими будівлями, який складається, у тому числі, із незавершеного будівництвом житлового будинку, було зареєстровано у встановленому законом порядку. Таким чином, встановивши, що правовстановлюючий документ, а саме свідоцтво про право на спадщину за законом було надано позивачами при зверненні до нотаріуса із заявою про видачу свідоцтва про право на спадщину, суд першої інстанції дійшов мотивованого висновку про відсутність у нотаріуса підстав для відмови у вчиненні відповідної нотаріальної дії у зв'язку з ненаданням документів, які підтверджують право власності на незавершений будівництвом будинок та введення його в експлуатацію.

Верховний Суд також визнав помилковими висновки суду апеляційної інстанції про те, що нотаріус у цій справі не є належним відповідачем, зазначивши, що закон прямо передбачає можливість оскарження нотаріальних дій або відмови в їх вчиненні шляхом пред'явлення позовних вимог безпосередньо до нотаріуса (ст. 50 Закону України «Про нотаріат»), що узгоджується з усталеною практикою Верховного Суду.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 14 січня 2026 року у справі № 524/12657/24 (провадження № 61-13732св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133348556>.

4.2. Реєстрація місця проживання спадкоємця за адресою спадкодавця не є беззаперечним доказом постійного спільного проживання на момент відкриття спадщини. Презумпція прийняття спадщини застосовується лише за умови фактичного постійного проживання разом із спадкодавцем, а не лише на підставі даних реєстрації місця проживання. Позов про визнання права власності на спадкове майно не підлягає задоволенню, коли спадкоємець уже є власником частини цього майна

21 січня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу представника ОСОБА_1 адвоката Гуменюка О. В. у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, про визнання права власності на майно у порядку спадкування за законом.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилався на те, що після смерті його батька відкрилася спадщина у вигляді житлового будинку з господарськими будівлями та спорудами, а також земельної ділянки. З метою оформлення своїх спадкових прав він у встановлений законом строк звернувся до приватного нотаріуса, яким було заведено спадкову справу. Згідно з витягом про осіб, місце проживання яких зареєстроване або було зареєстроване у період

із 03.06.1995 до 08.08.2023 року за адресою: АДРЕСА_2, від 08.08.2023 № 2909 до числа осіб, які входять до кола спадкоємців першої черги і місце проживання яких було зареєстровано за однією адресою із спадкодавцем, належить дружина померлого. У зв'язку з цим постановою приватного нотаріуса від 04.09.2024 позивачу відмовлено в оформленні права власності на 1/2 частку спірного майна. Проте відповідач із 2013 року фактично не проживала у спірному житловому будинку, оскільки виїхала на постійне місце проживання до рф. Факт формальної реєстрації місця проживання відповідача за однією адресою зі спадкодавцем унеможлиблює оформлення за ним права власності на належне його батьку майно.

Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позову, зазначив, що місце проживання дружини померлого, який помер на території рф, було зареєстроване за тією ж адресою, де був зареєстрований і спадкодавець, тому відповідачу належить 1/2 частка майна померлого. Спадкодавець за життя не вживав заходів для зняття з реєстрації місця проживання своєї дружини. У матеріалах справи відсутні докази про те, що відповідач подавала нотаріусу заяву про відмову від прийняття спадщини.

Апеляційний суд погодився з висновками суду першої інстанції про відсутність правових підстав для визнання права власності на спадкове майно виключно за позивачем. Також зазначив, що спадкова справа відкрита після повномасштабного вторгнення рф, однак законодавчі обмеження не забороняють видачу свідоцтва про право на спадщину громадянам рф.

Верховний Суд погодився з висновками судів про відсутність правових підстав для задоволення позову, однак змінив мотивувальні частини судових рішень та зауважив, що позов про визнання права власності на спадкове майно не підлягає задоволенню, якщо позивач уже є власником частини цього майна, оскільки в такому випадку відсутній спір про право, який потребує судового захисту відповідним способом.

Реєстрація місця проживання спадкоємця за адресою спадкодавця не є беззаперечним доказом їх постійного спільного проживання на момент відкриття спадщини. Така реєстрація має лише формальний характер і сама по собі не підтверджує фактичних обставин проживання.

Верховний Суд зазначив, що презумпція прийняття спадщини, передбачена ч. 3 ст. 1268 ЦК України, застосовується лише за умови фактичного постійного проживання спадкоємця разом зі спадкодавцем на час відкриття спадщини. Для її застосування суди повинні встановити реальні обставини спільного проживання, а не обмежуватися лише даними про реєстрацію місця проживання.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 21 січня 2026 року у справі № 274/7779/24 (провадження № 61-13176св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133509587>.

4.3. Спадкоємець четвертої черги має право на зміну черговості спадкування та одержання права на рівні зі спадкоємцями другої черги за умови доведення факту проживання однією сім'єю зі спадкодавцем не менше як п'ять років до відкриття спадщини. Факт проживання спадкоємця однією сім'єю зі спадкодавцем встановлюється судом у мотивувальній частині рішення як обставина, що підлягає доказуванню. Окреме провадження про встановлення цього факту не є обов'язковим для пред'явлення позову про зміну черговості спадкування

21 січня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1, від імені якої діяв адвокат Ємельяненко К. О., у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, ОСОБА_3 про зміну черговості одержання права на спадкування.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилалась на те, що з 2001 року вона проживала разом з ОСОБА_4 однією сім'єю без реєстрації шлюбу, вели спільне господарство та бюджет, мали спільну дитину, яка загинула під час виконання бойового завдання. В останні роки життя позивач доглядала ОСОБА_4, який через стан здоров'я потребував сторонньої допомоги. Після смерті ОСОБА_4, який заповіту не залишив, відкрилася спадщина на грошові вклади та земельні ділянки. Спадкоємцями другої черги є його брат і сестра. Нотаріус відмовив їй у видачі свідоцтва через непідтвердження факту проживання однією сім'єю зі спадкодавцем як чоловіка та жінки без реєстрації шлюбу для включення в коло спадкоємців та визначення належної їй частки у спадковому майні, у зв'язку з чим позивач просила змінити черговість спадкування та надати їй право спадкувати разом зі спадкоємцями другої черги на підставі ст. 1259 ЦК України.

Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позову, оскільки позивач не довела належними доказами, що спадкодавець через похилий вік, тяжку хворобу або каліцтво перебував у безпорадному стані та що вона тривалий час опікувалася і матеріально забезпечувала його, що є необхідною умовою для зміни черговості спадкування відповідно до ч. 2 ст. 1259 ЦК України.

Апеляційний суд погодився з висновками суду першої інстанції щодо відмови у задоволенні позову, однак змінив рішення в частині правового обґрунтування, зазначив, що позовні вимоги про встановлення факту проживання позивача та ОСОБА_4 однією сім'єю не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини у справі не заявлено; рішення суду, яке набрало законної сили, про встановлення цього факту позивач не надала. Без встановлення відповідного факту в судовому порядку, пред'явлення позову про зміну черговості одержання права на спадкування є передчасним та необґрунтованим.

Верховний Суд не погодився з висновками апеляційного суду, постанову скасував, справу передав на новий розгляд до суду апеляційної інстанції та зазначив, що наявність чи відсутність факту проживання однією сім'єю має з'ясуватися в межах розгляду позову про зміну черговості спадкування, а не ставитися в залежність від подання окремого судового рішення.

У цій справі доведеність обставин проживання позивача однією сім'єю зі спадкодавцем не менше ніж 5 років до часу відкриття спадщини може підтвердити наявність у неї права на спадкування як спадкоємиці четвертої черги відповідно до ст. 1264 ЦК України, що надає їй право на пред'явлення вимоги про зміну черговості та одержання права на спадкування на рівні зі спадкоємцями другої черги, якщо позивач доведе наявність обставин, визначених ч. 2 ст. 1259 ЦК України.

Апеляційний суд не врахував, що заявлені позивачем вимоги про зміну черговості та одержання права на спадкування на рівні зі спадкоємцями – відповідачами у справі залежать від встановлення факту проживання позивача однією сім'єю із спадкодавцем, при встановленні якого суд повинен це відобразити у мотивувальній частині судового рішення.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 21 січня 2026 року у справі № 172/356/24 (провадження № 61-14993св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133650198>.

5. Спори, пов'язані з відшкодуванням шкоди

5.1. Відсутність спеціального законодавчого механізму виконання рішень у справах за участю держави-агресора не породжує законних очікувань на відшкодування шкоди державою Україна та не перешкоджає особам, постраждалим від збройної агресії російської федерації, звернутися до міжнародного Реєстру збитків, завданих агресією російської федерації проти України. Особа не може перекладати відповідальність за шкоду, заподіяну агресією, з країни-агресора на Україну за відсутності фактичних і правових підстав

14 січня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до держави Україна в особі Міністерства юстиції України, Державної казначейської служби України про відшкодування моральної та майнової шкоди.

Свої вимоги позивач обґрунтував порушенням його прав у зв'язку з тривалою бездіяльністю Міністерства юстиції України під час виконання судового рішення про стягнення з російської федерації відшкодування

моральної шкоди у розмірі 1 000 000,00 грн, а також неініціюванням змін до законодавства щодо виконання таких рішень на території України, унаслідок чого позивач вимагав відшкодування Державою Україна майнової шкоди у розмірі 1 000 000,00 грн та 100 000 000,00 грн моральної шкоди.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, відмовив у задоволенні позову, виходячи із відсутності у матеріалах справи доказів того, що органи державної виконавчої служби безпідставно не виконували судові рішення шляхом звернення стягнення на майно російської федерації, що знаходиться на території України. При цьому, зазначили, що відсутність спеціального механізму виконання таких рішень не є підставою для перекладення відповідальності за збитки, завдані агресією, на Україну.

Верховний Суд погодився з рішеннями судів зазначивши, що факт невиконання судового рішення, яким на користь позивача присуджено певну суму стягнення, не доводить факту заподіяння позивачу майнової шкоди.

Оцінюючи доводи касаційної скарги позивача щодо невиконання Державою Україна позитивного обов'язку зі створення законодавчого механізму виконання судового рішення про відшкодування шкоди за рахунок майна держави-агресора, Верховний Суд зазначив, що відсутність спеціального закону, в якому б встановлювалася процедура виконання рішення у справах за участю держави-агресора, не породжує легітимного очікування на отримання від Держави України такого відшкодування за шкоду, завдану позивачеві внаслідок невиконання судового рішення.

Верховний Суд звернув увагу на те, що у рішенні ЄСПЛ від 09.07.2025 «Україна та Нідерланди проти росії», встановивши порушення державою-відповідачем прав людини та основоположних свобод, гарантованих Конвенцією, зокрема, вважав, що будь-яке майбутнє рішення, пов'язане із компенсацією за шкоду, заподіяну внаслідок війни, повинно враховувати створення Реєстру збитків та поточні обговорення щодо майбутнього механізму компенсації.

Цей висновок ЄСПЛ, на думку колегії суддів суду касаційної інстанції, є релевантним і в контексті правових питань, які виникли у цій справі, оскільки мова йде про механізм відшкодування шкоди, завданої зовнішньою агресією іншої держави, а отже такий механізм не може не враховувати особливості відносин за участю міжнародного елемента.

Верховний Суд зацентрував, що відсутність національних механізмів виконання на території України судових рішень, постановлених національними судами проти країни агресора, не перешкоджає особам, постраждалим від збройної агресії російської федерації, звернутися до міжнародного Реєстру збитків для України.

З огляду на викладене Верховний Суд дійшов висновку про відсутність правових підстав для скасування рішень судів попередніх інстанцій у частині відмови в задоволенні вимог позивача про відшкодування майнової шкоди, оскільки судові рішення в цій частині є законними та обґрунтованими.

Також Верховний Суд виснував, що відсутність установленого порушення прав позивача виключає підстави для відшкодування йому моральної шкоди, у зв'язку з чим висновки судів попередніх інстанцій у цій частині також є правильними.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 14 січня 2026 року у справі № 553/88/25 (провадження № 61-8171св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133578770>.

5.2. У деліктних зобов'язаннях діє презумпція вини заподіювача шкоди. Деліктні правовідносини регулюються цивільним законодавством без потреби вироку чи преюдиційного рішення. Отриманий відповідно до вимог закону висновок експерта у кримінальній справі є допустимим і достовірним доказом у цивільній справі, якому суд має надати оцінку та мотивувати, чи визнає доказ, чи відхиляє його. Відсутність обвинувального вироку у кримінальній справі не виключає цивільно-правової відповідальності медичного закладу за завдану шкоду

21 січня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1, яка діяла в своїх інтересах та інтересах малолітнього ОСОБА_2, ОСОБА_3, ОСОБА_4, подану адвокатом Мкртичевою М. І. у справі за позовом ОСОБА_1, яка діяла в своїх інтересах та в інтересах малолітнього ОСОБА_2, ОСОБА_3, ОСОБА_4 до КНП Київської обласної ради «Київська обласна клінічна лікарня», третя особа – ОСОБА_5, про відшкодування шкоди, завданої смертю.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилалась на те, що під час планового оперативного втручання в Київській обласній клінічній лікарні ОСОБА_6 після введення анестезії впав у стан клінічної, а згодом біологічної смерті та помер, що за твердженням позивача стало наслідком неналежного виконання медичними працівниками професійних обов'язків. За цим фактом 13.04.2019 розпочато кримінальне провадження за ч. 1 ст. 140 КК України, у якому позивач та ОСОБА_4 визнані потерпілими, досудове розслідування триває. Внаслідок смерті чоловіка позивач самотійно виховує трьох дітей (один з яких – малолітній), сім'ї завдано значних моральних страждань, порушено звичний спосіб життя та нормальні життєві зв'язки, що вимагало додаткових зусиль для його організації.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, залишив позов без задоволення, мотивуючи тим, що не встановлено,

що між діями або бездіяльністю лікарів відповідача у справі та смертю ОСОБА_6 наявний причинно-наслідковий зв'язок. Відсутній вирок суду, яким було б засуджено будь-кого з працівників відповідача. Відсутній будь-який належний та допустимий доказ притягнення працівників відповідача, лікаря ОСОБА_5 до будь-якого виду відповідальності за неналежне виконання професійних обов'язків під час лікування ОСОБА_6.

Верховний Суд не погодився з висновками судів, судові рішення скасував, справу передав на новий розгляд до суду першої інстанції з огляду на таке.

Цивільне законодавство у деліктних зобов'язаннях передбачає презумпцію вини особи, яка завдала шкоду (завдавача шкоди). Якщо в процесі розгляду справи зазначена презумпція не спростована, то вона є юридичною підставою для висновку про наявність вини заподіювача шкоди.

Для покладення на юридичну особу відповідальності, передбаченої ст. 1172 ЦК України, необхідна наявність як загальних умов деліктної відповідальності (протиправна поведінка працівника; причинний зв'язок між такою поведінкою і шкодою; вина особи, яка завдала шкоду), так і спеціальних умов (перебування у трудових відносинах з юридичною особою або фізичною особою – роботодавцем незалежно від характеру таких відносин; завдання шкоди під час виконання працівником своїх трудових (службових) обов'язків).

Під виконанням працівником своїх трудових (службових) обов'язків необхідно розуміти виконання роботи згідно з трудовим договором (контрактом), посадовими інструкціями, а також роботи, яка хоч і виходить за межі трудового договору або посадової інструкції, але доручається роботодавцем або викликана невідкладною виробничою необхідністю як на території роботодавця, так і за її межами протягом усього робочого часу.

Якщо експертиза, проведена у кримінальному провадженні, містить інформацію щодо предмета доказування у цивільному провадженні, то, незважаючи на те, що на момент розгляду справи вирок у кримінальній справі не ухвалений, така експертиза може бути допустимим доказом.

Висновки, підготовлені у рамках кримінального провадження особами, які є атестованими судовими експертами, відповідають положенням статті 102 ЦПК України.

Суди не дослідили подані позивачем докази на підтвердження заявлених у справі вимог у сукупності з іншими доказами, тобто розглянули справу однобоко, з порушенням процесуального закону та засад рівності сторін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 21 січня 2026 року у справі № 761/16244/21 (провадження № 61-7058св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133578926>.

5.3. Скасування постанови про закриття кримінального провадження, продовження досудового слідства та передача справи до суду свідчить про відсутність законних підстав для відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями та діями органів досудового слідства, прокуратури. Суд зобов'язаний перевіряти актуальний стан кримінального провадження перед задоволенням позову про відшкодування шкоди, завданої незаконними діями правоохоронних органів

21 січня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу Офісу Генерального прокурора у справі за позовом ОСОБА_1 до Офісу Генерального прокурора про відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями та діями органів досудового слідства, прокуратури.

На обґрунтування заявлених вимог позивач зазначав, що з березня 2010 року працював в органах прокуратури, однак з листопада 2015 року до серпня 2021 року незаконно притягувався до кримінальної відповідальності за ч. 3 ст. 425 КК України. У листопаді 2015 року за місцем його проживання та роботи проведено обшуки, у лютому 2016 року повідомлено про підозру та застосовано запобіжний захід, а у березні 2016 року його відсторонено від посади. У 2019 році суд першої інстанції постановив обвинувальний вирок, у зв'язку з чим позивача звільнено з посади, однак у 2020 році Верховний Суд скасував вирок і призначив новий розгляд у суді першої інстанції, після чого обвинувальний акт було повернено прокурору. 03.08.2021 кримінальне провадження щодо нього закрито у зв'язку з відсутністю складу кримінального правопорушення. Вказував, що незаконно перебував під слідством і судом з 12.11.2015 до 03.08.2021.

Суд першої інстанції задовольнив позов частково, стягнув з Державного бюджету України на користь позивача моральну шкоду в розмірі 700 000,00 грн, мотивуючи тим, що позивач тривалий час незаконно перебував під слідством і судом, а кримінальне провадження щодо нього закрито у зв'язку з відсутністю складу кримінального правопорушення. Визначаючи розмір відшкодування, суд врахував, що позивач перебував під слідством та судом 57 місяців, у зв'язку з чим має право на відшкодування моральної шкоди у розмірі, більшому за мінімально гарантований.

Апеляційний суд погодився з висновками суду першої інстанції щодо наявності правових підстав для відшкодування позивачу моральної шкоди в розмірі 700 000,00 грн, водночас змінив мотивувальну частину рішення суду першої інстанції та вказав на необхідність врахування не лише часу після повідомлення позивача про підозру, а й проведення незаконних обшуків, які були здійснені до повідомлення позивачу про підозру, а також рахувати закінчення строку перебування під слідством та судом до дня закриття кримінального провадження, без врахування попередніх постанов про закриття кримінального провадження, які були скасовані.

Верховний Суд не погодився з висновками апеляційного суду, постанову скасував, справу передав на новий розгляд до суду апеляційної інстанції, оскільки скасування постанови про закриття кримінального провадження, продовження досудового слідства та подальша передача кримінального провадження за обвинуваченням позивача до суду свідчать про відсутність наразі, передбачених ЗУ «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянинові незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду» підстав для задоволення позову.

Апеляційний суд не перевірів стан кримінального провадження, за наслідками якого позивач просив відшкодувати йому шкоду, завдану незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 21 січня 2026 року у справі № 757/20008/24-ц (провадження № 61-5497св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133578772>.

6. Справи окремого провадження

6.1. Нотаріус уповноважений виправляти виключно технічні помилки в нотаріальних документах, які існували на момент посвідчення та узгоджуються з даними поданих документів або державних реєстрів. Якщо розбіжність у написанні імені виникла внаслідок отримання паспорта нового зразка, факт належності правовстановлюючого документа особі встановлюється судом. Витяг з Державного реєстру речових прав не є правовстановлюючим документом, а лише підтверджує факт державної реєстрації права власності

14 січня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу представника ОСОБА_1 адвоката Станька В. В. у справі за заявою ОСОБА_1 про встановлення факту належності правовстановлюючих документів.

На обґрунтування вимог заявник вказувала, що 22.01.2024 вона звернулася до державного реєстратора Управління державної реєстрації юридичного департаменту Львівської міської ради з метою перереєстрації прав на нерухоме майно, проте у проведенні реєстраційної дії їй було відмовлено, мотивуючи наявністю суперечності між заявленими та вже зареєстрованими правами на нерухоме майно та їх обтяженнями.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, відмовив у задоволенні заяви, обґрунтував в частині вимоги про встановлення

факту належності заявниці договору дарування, тим, що заявник не надала, а суд не здобув належних і допустимих доказів неможливості внесення відповідних змін до договору нотаріусом, який посвідчив договір дарування квартири. Крім того, зазначив, що заявник не надала доказів припинення нотаріусом нотаріальної діяльності та / або відсутності у нього можливості внести виправлення до змісту договору. Відмовляючи у задоволенні заявив частині вимоги про встановлення факту належності заявнику витягу з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно про реєстрацію приватним нотаріусом права власності на квартиру, суди виходили з того, що такий витяг не є правовстановлюючим документом, оскільки державна реєстрація прав не є підставою набуття права власності, а є лише засвідченням державою вже набутого особою права власності, що унеможлиблює ототожнення факту набуття права власності з фактом його державної реєстрації.

Верховний Суд не погодився з висновками судів в частині вирішення вимоги заяви про встановлення факту належності заявнику договору дарування квартири, судові рішення в цій частині скасував, ухвалив у цій частині нове рішення, яким заяву задовольнив, встановив факт належності заявнику договору дарування квартири з огляду на таке.

Повноваження нотаріуса щодо внесення виправлень до нотаріальних документів обмежуються виключно усуненням технічних помилок, за умови відповідності таких виправлень даним документів, поданих для вчинення нотаріальної дії або інформації, отриманої нотаріусом з державних реєстрів.

На момент посвідчення договору дарування заявник мала паспортний документ старого зразка із іншим написанням її імені, нотаріус не міг усунути зазначену розбіжність у порядку, передбаченому Правилами ведення нотаріального діловодства, затвердженими наказом Міністерства юстиції України від 22.12.2010 № 3253/5, оскільки фактично технічна помилка була відсутня через однакове написання імені заявниці у паспортному документі та у договорі дарування. Водночас унаслідок отримання заявницею паспортного документа нового зразка та нової довідки про присвоєння реєстраційного номера облікової картки платника податків написання її імені у цих документах та у договорі дарування перестало збігатися.

За таких обставин у судів не було правових підстав для відмови в задоволенні заяви в частині встановлення факту належності їй договору дарування квартири.

Витяг з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно не є правовстановлюючим документом, а видається за результатами державної реєстрації та лише підтверджує факт її проведення.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 14 січня 2026 року у справі № 462/5233/24 (провадження № 61-7568св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133527217>.

7. Застосування норм процесуального права

7.1. У спорах між батьками про визначення місця проживання дитини сама дитина не є самостійним учасником справи, оскільки її інтереси представляють батьки. Однак якщо дитина звертається з апеляційною скаргою як особа, яка не брала участі у справі, апеляційний суд зобов'язаний відкрити провадження для з'ясування, чи вирішувалися судом питання про її права та інтереси. Якщо таке питання не вирішувалося, апеляційне провадження підлягає закриттю. Відмова у відкритті апеляційного провадження без такої перевірки є неправомірною

14 січня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_3 у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, третя особа – служба у справах дітей та сім'ї Бориспільської міської ради Київської області, про визначення місця проживання дитини; за зустрічним позовом ОСОБА_2 до ОСОБА_1, третя особа – служба у справах дітей та сім'ї Бориспільської міської ради Київської області, про визначення місця проживання дитини.

У жовтні 2021 року ОСОБА_1 звернулася з позовом до ОСОБА_2 про визначення місця проживання дитини з матір'ю.

У лютому 2022 року ОСОБА_2 звернувся із зустрічним позовом до ОСОБА_1 про визначення місця проживання дитини з батьком.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодилися апеляційний та касаційний суд, позов задовольнив частково, визначив місце проживання дитини разом з матір'ю. У задоволенні зустрічного позову відмовив.

Із апеляційною скаргою на рішення суду першої інстанції також звернувся неповнолітній син сторін, в якій обґрунтовував своє право на оскарження рішення суду першої інстанції тим, що на час ухвалення рішення йому було менше 14 років, і він не брав участі у розгляді справи. Оскільки на час подання апеляційної скарги заявнику вже виповнилося 14 років, він вважає, що у нього виникло право оскаржити зазначене рішення як у особи, яка не брала участі у розгляді справи, однак чиї права та інтереси були порушені рішенням суду.

Апеляційний суд відмовив неповнолітньому сину сторін у відкритті апеляційного провадження, з посиланням на те, що у спорах між батьками щодо визначення місця проживання дитини та участі у її вихованні дитина не може бути самостійним учасником справи або подавати апеляційну скаргу. Батьки як законні представники малолітньої дитини представляють її інтереси та можуть вчиняти всі процесуальні дії від її імені.

Скасовуючи ухвалу апеляційного суду про відмову у відкритті апеляційного провадження, Верховний Суд виходив з того, що апеляційний суд

не звернув уваги, що лише в межах відкритого апеляційного провадження суд має процесуальну можливість зробити висновок щодо вирішення чи не вирішення судом першої інстанції питань про права та інтереси особи, яка не брала участі у розгляді справи судом першої інстанції.

Верховний Суд зацентрував, що у спорах між батьками про визначення місця проживання дитини сама дитина не може самостійним учасником справи, оскільки її інтереси представляють батьки. Однак якщо дитина як особа, що не брала участі у справі, подає апеляційну скаргу, суд зобов'язаний відкрити апеляційне провадження для з'ясування, чи вирішувалося питання про її права та інтереси. Лише після встановлення відсутності вирішення таких питань провадження підлягає закриттю за п. 3 ч. 1 ст. 362 ЦПК України.

Верховний Суд зазначив, що апеляційний суд наведених обставин не врахував, у зв'язку з чим дійшов передчасних та помилкових висновків. За таких умов оскаржувана ухвала апеляційного суду не відповідає вимогам законності й обґрунтованості, а тому підлягає скасуванню.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 14 січня 2026 року у справі № 359/10024/21 (провадження № 61-14279св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133319219>.

7.2. Використання критичних висловлювань щодо судового рішення та називання судді «працівником суду» без нецензурної лексики, лайливих слів чи явно образливих висловлювань не є зловживанням процесуальними правами. Ступінь допущеної критики не відповідає заходам, що позбавляють особу конституційного права на апеляційний перегляд

14 січня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 за заявою ОСОБА_1 про визнання виконавчого листа таким, що не підлягає виконанню, у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про визнання договору недійсним та визнання права власності на земельну ділянку.

Суд першої інстанції у задоволенні заяви відмовив, вважав її безпідставною.

Апеляційний суд дійшов висновку про наявність підстав для визнання дій ОСОБА_1 зловживанням процесуальними правами та повернув апеляційну скаргу на підставі ч. 3 ст. 44 ЦПК України. Апеляційний суд зазначив, що в апеляційній скарзі ОСОБА_1 використала лексику неприйнятну діловим документам, зокрема, називала суддю суду першої інстанції «працівником суду» та «особою», вказувала на відвід судді через відсутність у неї спеціалізації та стверджувала, що суддя допустила низку помилок у судовому рішенні.

Вважаю, що такі висловлювання виходять за межі коректної та легітимної критики, є проявом зневаги до судді та судової системи загалом і мають кваліфікуватися як зловживання правом на подання апеляційної скарги.

Верховний Суд не погодився з висновками апеляційного суду, ухвалу скасував, зауваживши, що ступінь допущеної позивачем критики на адресу суду першої інстанції не відповідає вжитим судом апеляційної інстанції заходам процесуального реагування, що полягають в позбавленні позивача передбаченого Конституцією України права на апеляційний перегляд судового рішення.

При визнанні подання апеляційної скарги зловживанням процесуальними правами апеляційний суд зауважив, що в тексті апеляційної скарги заявниця використовує лексику, що неприйнятна для написання ділових документів (в тому числі апеляційних скарг), зокрема вона негативно висловлюється про розумові здібності судді суду першої інстанції.

Аналіз змісту апеляційної скарги позивача дає підстави для висновку, що вона містить критичні висловлювання щодо законності та обґрунтованості судового рішення суду першої інстанції, а щодо самої судді суду першої інстанції у тексті апеляційної скарги ОСОБА_1 зазначає «працівник суду».

Водночас апеляційна скарга не містить нецензурної лексики, лайливих слів чи символів, а також висловлювань, що вжиті в грубій формі та є явно образливими по відношенню до суду чи інших учасників процесу. Тому відсутні підстави для висновку, що подання позивачем апеляційної скарги є умисним виявом очевидної неповаги до суду (судді) першої інстанції та, відповідно, зловживанням процесуальними правами.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 14 січня 2026 року у справі № 146/561/21 (провадження № 61-10633св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133382122>.

7.3. Внесення вартості нерухомого майна на депозитний рахунок суду є обов'язковою передумовою для задоволення позову про витребування майна в добросовісного набувача. При витребуванні майна в недобросовісного набувача приписи частини п'ятої статті 390 ЦК України не застосовуються. Питання про добросовісність набувача вирішується судом після дослідження доказів на стадії ухвалення судового рішення, а не при прийнятті позову до розгляду

14 січня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного провадження касаційну скаргу першого заступника керівника Івано-Франківської обласної прокуратури у справі за позовом першого заступника керівника Івано-Франківської обласної прокуратури в інтересах держави в особі

Надвірнянської районної військової (державної) адміністрації до ОСОБА_1, за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні позивача – Державного спеціалізованого господарського підприємства «Ліси України», третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача: ОСОБА_2, ОСОБА_3, ОСОБА_4, Поляницької сільської ради Надвірнянського району Івано-Франківської області, державного реєстратора відділу № 3 Управління надання адміністративних послуг Головного управління Держгеокадастру у Волинській області, державного реєстратора Головного управління Держгеокадастру у Полтавській області, державного реєстратора Верховинської селищної ради Верховинського району Івано-Франківської області, про витребування земельної ділянки з чужого незаконного володіння у державну власність, скасування рішення державного реєстратора про державну реєстрацію права власності ОСОБА_3 та ОСОБА_4 та скасування державної реєстрації права власності ОСОБА_1 на вказану земельну ділянку, а також скасування державної реєстрації земельної ділянки з одночасним припиненням речових прав на неї.

Залишаючи без розгляду поданий прокурором позов з підстав невиконання вимог ухвали суду про усунення недоліків, а саме: ненадання прокурором експертно-грошової оцінки земельної ділянки і невнесення на депозитний рахунок суду грошових коштів у розмірі вартості спірної земельної ділянки, суд першої інстанції, з висновком якого погодився й апеляційний суд, виходив з того, що ст. 390 ЦК (з урахуванням внесених змін ЗУ № 4292-IX) встановлює обов'язок органу місцевого самоврядування або прокурора вносити вартість нерухомого майна на депозитний рахунок суду, що є передумовою для подальшого розгляду справи з метою забезпечення можливості дотримання і виконання вимог закону на момент ухвалення рішення у справі, незалежно від результату розгляду справи.

Згідно з висновками судів попередніх інстанцій відповідач вважається добросовісним набувачем спірної земельної ділянки, поки не буде доведено протилежного, отже на спірні правовідносини поширюються вимоги ЗУ № 4292-IX.

Верховний Суд не погодився з висновками судів, судові рішення скасував, справу направив на новий розгляд до суду першої інстанції, зазначив, що положення ч. 5 ст. 390 ЦК України поширюється на випадки подання позову про витребування майна у добросовісного набувача. Разом з тим, у випадку подання та розгляду судом позову про витребування майна у недобросовісного набувача згадана вище норма не підлягає застосуванню.

Верховний Суд зацентрував, що питання про добросовісність / недобросовісність набувача судом може бути вирішене лише після дослідження доказів на стадії ухвалення судового рішення.

У випадку встановлення недобросовісності набувача суд задовольняє позов на підставі ст. 387 ЦК України без застосування приписів ч. 5 ст. 390 ЦК України, яка визначає порядок компенсації вартості майна добросовісному набувачеві. Натомість у разі недоведення позивачем недобросовісності набувача і встановлення, що набувач є добросовісним, суд відмовляє у задоволенні позову, зокрема на підставі ч. 5 ст. 390 ЦК України, якщо позивачем попередньо не внесено вартість майна на депозитний рахунок суду.

Верховний Суд звернув увагу судів, що за змістом пункту 2 Розділу II ЗУ № 4292-IX положення цього Закону мають зворотню дію, в часі, зокрема, у частині умов та порядку компенсації позивачем добросовісному набувачеві вартості нерухомого майна, оцінка якого здійснена в порядку, визначеному законом, чинна на дату подання позовної заяви, у справах, в яких судом першої інстанції не ухвалено рішення про витребування майна у добросовісного набувача на день набрання чинності цим Законом.

Водночас, прокурор у цій справі пред'явив позов про витребування земельної ділянки у недобросовісного набувача, а тому приписи ч. 5 ст. 390 ЦК України, ч. 4 ст. 177, абз. 3 ч. 2 статті 185 ЦПК України у такому випадку не підлягають застосуванню при вирішенні питання про прийняття позову до розгляду.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 14 січня 2026 року у справі № 354/160/25 (провадження № 61-12856св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133348551>.

7.4. Апеляційний суд зобов'язаний розглянути клопотання учасника справи про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції, незалежно від форми його подання (окремо чи у складі відзиву). Невирішення такого клопотання та проведення засідання без забезпечення можливості дистанційної участі становить порушення права на доступ до правосуддя

14 січня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1, яка підписана представником ОСОБА_2 у справі за позовом ОСОБА_1 до акціонерного товариства «Державний ощадний банк України» (далі – АТ «Державний ощадний банк України», банк) про захист прав споживачів.

Суд першої інстанції задовольнив позов.

Апеляційний суд не погодився з висновками суду першої інстанції, рішення скасував, ухвалив нове судове рішення про відмову у задоволенні позову.

Верховний Суд не погодився з висновками апеляційного суду, постанову скасував, справу передав на новий розгляд до суду апеляційної інстанції з огляду на те, що апеляційний суд допустив порушення норм процесуального

права, оскільки не розглянув клопотання представника позивача про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції, подане у складі відзиву на апеляційну скаргу. Така заява може подаватися як окремо, так і в тексті відзиву, а тому підлягала обов'язковому процесуальному вирішенню судом.

Апеляційний суд не забезпечив стороні позивача можливість взяти участь у судовому засіданні в справі, що є порушенням права на доступ до правосуддя та ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Вказане порушення створило перешкоди заявнику належним чином користуватися передбаченими нормами ЦПК України процесуальними правами і призвело до порушення основних засад (принципів) цивільного судочинства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 14 січня 2026 року у справі № 243/4506/24 (провадження № 61-11981св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133382105>.

7.5. Суд зобов'язаний самостійно перевірити факт зарахування судового збору до спеціального фонду Державного бюджету України, зокрема шляхом отримання інформації від Державної казначейської служби України. За наявності копії платіжного документа та ідентифікаційних даних платника обов'язок такої перевірки покладається на суд, а не на заявника. Висновок про невиконання вимог ухвали про залишення апеляційної скарги без руху без вжиття зазначених заходів є передчасним

21 січня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу представника ОСОБА_1 адвоката Крикунова О. В. у справі за позовом заступника керівника Білоцерківської окружної прокуратури, який діяв в інтересах Головного управління Держгеокадастру у м. Києві та Київській області до ОСОБА_1, третя особа – ОСОБА_2, про конфіскацію земельної ділянки.

Суд першої інстанції задовольнив позов.

Не погоджуючись з рішенням суду першої інстанції представник ОСОБА_1 адвокат Крикунов О. В. подав апеляційну скаргу.

Ухвалою апеляційного суду апеляційну скаргу залишено без руху та надано строк для усунення її недоліків.

На виконання вимог зазначеної ухвали суду представник відповідача адвокат Крикунов О. В. подав до апеляційного суду заяву про усунення недоліків.

Ухвалою апеляційного суду апеляційну скаргу відповідача визнано неподаною та повернуто заявнику з підстав, передбачених ч. 3 ст. 185, ч. 2 ст. 357 ЦПК України.

Верховний Суд не погодився з висновками апеляційного суду, ухвалу скасував, справу передав для продовження розгляду до суду апеляційної інстанції з огляду на те, що обов'язок з перевірки факту зарахування судового збору покладається на суд, а неподання стороною оригіналу платіжного документа не може бути підставою для повернення апеляційної скарги як такої, що не відповідає встановленим вимогам.

Судовий збір сплачується за місцем розгляду справи та зараховується до спеціального фонду Державного бюджету України. Суд перед відкриттям (порушенням) провадження у справі, прийняттям до розгляду заяв (скарг) перевіряє зарахування судового збору до спеціального фонду Державного бюджету України (частини 1, 2 ст. 9 ЗУ «Про судовий збір»).

Оскільки законодавством не встановлено певного порядку проставлення на розрахункових документах на переказ коштів відмітки про зарахування судового збору до спеціального фонду Державного бюджету України, то суди, виконуючи наведені вимоги закону, повинні перевірити таке зарахування, використовуючи засоби, передбачені законом. Зокрема, в разі необхідності, отримати таку інформацію з Державної казначейської служби України, що забезпечує казначейське обслуговування вказаного фонду.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 21 січня 2026 року у справі № 357/10810/23 (провадження № 61-3438св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133578780>.

7.6. Апеляційний суд при вирішенні питання про відкриття апеляційного провадження позбавлений можливості повернути апеляційну скаргу, якщо він вирішує це питання за наявності матеріалів справи, в яких містяться документи, що посвідчують повноваження такого представника

28 січня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_2, яка підписана представником ОСОБА_3, у справі за позовом КП «Знам'янський комбінат комунальних послуг» до ОСОБА_2 про стягнення заборгованості за надані послуги з управління багатоквартирним будинком.

Суд першої інстанції позов задовольнив.

Ухвалою апеляційного суду витребувано із суду першої інстанції цивільну справу № 389/4340/24 для розгляду скарги.

Ухвалою апеляційного суду апеляційну скаргу ОСОБА_3, який представляє інтереси ОСОБА_2, на рішення суду першої інстанції повернено особі, яка її подала. Судове рішення мотивовано тим, що апеляційну скаргу подав та підписав ОСОБА_3 в інтересах відповідача, однак до апеляційної скарги він не додав документів, що посвідчують його повноваження, хоча в додатках

до скарги вказав про долучення копії нотаріально посвідченої довіреності, про відсутність такої у додатках до скарги апеляційним судом складено акт.

Верховний Суд не погодився з висновками апеляційного суду, ухвалу скасував, справу передав до суду апеляційної інстанції для вирішення питання про відкриття апеляційного провадження з огляду на те, що парламентом покладено обов'язок представника додати до апеляційної скарги довіреність або інший документ, що посвідчує повноваження представника, лише якщо документи, що посвідчують повноваження, раніше не подавалися. Апеляційний суд при вирішенні питання про відкриття апеляційного провадження позбавлений можливості повернути апеляційну скаргу, якщо він вирішує це питання за наявності матеріалів справи, в яких містяться документи, що посвідчують повноваження представника.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 28 січня 2026 року у справі № 389/4340/24 (провадження № 61-13844св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133782555>.

7.7. Ухвала суду першої інстанції про відмову в поновленні процесуального строку на подання відзиву підлягає оскарженню в апеляційному порядку окремо від рішення суду відповідно до пункту 10 частини першої статті 353 ЦПК України

28 січня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_2 у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про позбавлення батьківських прав.

Ухвалою Оржицького районного суду Полтавської області від 07.07.2025 відкрито провадження у справі.

Ухвалою Оржицького районного суду Полтавської області, постановленою без оформлення окремого документа, зазначеною в протоколі судового засідання від 15.09.2025, ОСОБА_2 відмовлено в поновленні строку на подання відзиву на позовну заяву і відзив повернуто.

Ухвалою апеляційного суду апеляційну скаргу ОСОБА_2 на протокольну ухвалу районного суду повернено заявнику. Ухвалу суду апеляційної інстанції мотивовано тим, що відповідач подала апеляційну скаргу на ухвалу про відмову в поновленні строку на подання відзиву і повернення відзиву, яка не входить до переліку, визначеного ст. 353 ЦПК України, а отже не підлягає оскарженню окремо від рішення суду.

Верховний Суд не погодився з висновками апеляційного суду, ухвалу скасував, справу передав до суду апеляційної інстанції для вирішення питання про відкриття апеляційного провадження з огляду на таке.

Окремо від рішення суду можуть бути оскаржені в апеляційному порядку ухвали суду першої інстанції щодо відмови поновити або продовжити пропущений процесуальний строк (п. 10 ч. 1 ст. 353 ЦПК України).

Відповідач звернулася з апеляційною скаргою на ухвалу суду першої інстанції, якою їй відмовлено в поновленні строку на подання відзиву й повернуто відзив. У апеляційній скарзі посилалась на помилковість висновку суду першої інстанції про неповажність причин пропуску нею строку на подання відзиву.

Отже, ухвала суду першої інстанції в частині відмови відповідачу у поновленні строку на подання відзиву може бути оскаржена в апеляційному порядку на підставі п. 2 ч. 1 ст. 353 ЦПК України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 28 січня 2026 року у справі № 543/671/25 (провадження № 61-12801св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133750183>.

Огляд судової практики Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду (актуальна практика). Рішення, внесені до ЄДРСР, за січень 2026 року / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного цивільного суду департаменту аналітичної та правової роботи / Відпов. за вип.: суддя ВС у КЦС, секретар Пленуму ВС, канд. юрид. наук, доцент Д. Д. Луспеник. Київ, 2026. – 35 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 supreme.court.gov.ua

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua

 x.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua